

Forelesning 5: Fengselets lidelsesproduksjon og fangenes tapsliste

Fengsler, fanger, samfunn

Krim 2904

09.10.2013

Thomas Ugelvik

thomas.ugelvik@jus.uio.no

Semesterets fokusskifter

- Hva er et fengsel?
- Fengslene og fangene i tall
- Hvorfor straff? Straffeteori og straffens begrunnelser
- Kort norsk fengsels- og kriminalomsorgshistorie
- Fengselets lidelsesproduksjon og fangenes tapsliste
- Fanger og betjenter, makt og motstand
- Hverdagslivet i fengsel

Hva er argumenter mot fengselsstraff?

Argumenter mot fengselsstraff

- Fengselet fungerer ikke
- Fengselet gjør vondt verre
- Fengselet skaper lite konstruktive/destruktive levevilkår
- Fengselet er illegitimt
- Alternative straffereaksjoner er bedre

Tvangsmidler

År	Sikkerhets- celle	Sikkerhets- -seng	Gass	Kølle	Håndjern	Skjold
1998	292	14	2	0	6	
1999	302	18	1	0	48	
2000	282	6	0	0	5	
2001	359	16	0	0	9	
2002	351	21	0	0	12	
2003	343	21	0	0	220	6
2004	339	15	4	0	146	18
2005	283	15	2	1	600	17
2006	336	16	3	5	398	30
2007	275	15	0	1	401	30
2008	328	10	2	0	109	20

The threat of force lies close beneath the surface of the custodial institution and it is the invisible fist rather than Adam Smith's invisible hand which regulates much of the prisoner's activity. The prison official is a bureaucrat, but he is a bureaucrat with a gun. (Sykes)

Isolasjon

- CPT
- Istanbul-traktaten

Norske fengsler	2009	2012
Antall varetektsfengslinger	3753	3859
Personer i varetekt (snitt)	799	990
Sittetid - i snitt	68 dager	79 dager
sittetid under 15 dager	25%	21%
15-30 dager	23%	23%
30-60 dager	20%	19%
over 60 dager	32%	37%

Selvmord i fengsel

- 1960-tallet: 1
- 1970-tallet: 2
- 1980-tallet: 2-3
- 1990-2007-tallet: 3-4 (59 gjennomførte selvmord)
- Omtrent halvparten i varetekt

Sykes – the pains of imprisonment

- The deprivation of liberty
- The deprivation of goods and services
- The deprivation of heterosexual relationships
- The deprivation of autonomy
- The deprivation of security

Goffman – mortifikasjon og tilpasning

- Innsatte i totale institusjoner opplever en «sosial død».
- Alle relasjonene og erfaringene som er viktige ute i samfunnet, gjøres irrelevante.
- Institusjonen forsøker å bygge opp individet etter sin «mal».
- Individet tilpasser seg, men også utenfor reglene og rammene – sekundære tilpasningsformer/motstand.

Hammerlin – fangenes tapsliste

- Institusjonalisering; den enkelte får institusjonskompetanse, ikke "livs"kompetanse
- Stigmatisering, avvikerkarrière
- Marginalisering, isolering/sosial isolasjon, anonymisering
- Inkapasitering, inaktivisering, passivisering
- Kompetanseødeleggelse, diskvalifisering, degradering, deklassering eller forverring/stabilisering av en dårlig posisjon/livssituasjon
- Tap av frihet/avmakt
- Tap av ting, gjenstander
- Tap av grunnleggende og normale livsvirksomheter i samfunnet; tap av muligheter til å bruke visse varer og tjenester; tap av kompetansegivende muligheter. Tap av kvalifiserende erfarings- og kunnskapskapital for produktive og sosiale virksomheter i samfunnet

Hammerlin – fangenenes tapsliste, forts.

- Tap av sosiale forhold, asosialisering, fremmedgjøring, desorientering
- Sosial katastrofe, fortvilelse, angst, sorg, frustrasjoner
- Tap av seksualitet, kjærlighet, forhold, omsorg
- Tvang til uønskede sosiale forhold, tap av sikkerhet
- Tap av selvbestemmelse; (sosial) usikkerhet og utrygghet
- Fattigdom, kulturfattigdom; et liv på en for "trang" og kulturfattig arena, livsinnskrenkelse
- Fysisk, psykisk og sosial deprivasjon (stoppe i utvikling, berøvelse, forsakelse)
- Kreativ deprivasjon, etisk deprivasjon
- Mortifikasjonsprosess, personlig integritet trues eller svekkes – gjøres "sosialt død"

Fangenes levekår

Skardhamar

- Hva vet vi om fangers levekår?
- Fangene er som gruppe overrepresentert hva gjelder levekårsproblemer.
- Man kan også se en opphopning.

Fangers levekår: oppvekst

- 51 % har hatt en konfliktfylt barndom, mot 12 % av normalbefolkningen.
- 40 % hadde foreldre med rusproblemer.
- 29 % ble tatt hånd om av barnevernet før fylte 18 år.
- 45 % har ungdomsskole eller mindre som høyeste utdanning, mot 26 % av den totale befolkningen.

Fangers levekår: sysselsetting, økonomi

- 33 % var i jobb ved innsettelse.
- 22 % hadde lønnet (hvitt) arbeid som eneste inntekt siste året.
- 31 % hadde ofte problemer med å klare dagligdage utgifter, mot 3 % i normalbefolkningen.
- 42 % ville klare å dekke en uforutsett utgift på kr. 3000, mot 75 % av normalbefolkningen.

Fanger levekår: helsetilstand og rusbruk

- 55 % hadde brukt flere enn ett narkotisk stoff siste måned og anså seg selv som enten vanebrukere eller storbrukere.
- 22 % brukte aldri noe narkotisk stoff.
- 7 % oppga at de drakk seg fulle hver dag.
- 33 % hadde en alvorlig kronisk sykdom, mot 15 % av normalbefolkningen.

Fangers levekår: sosialt nettverk

- 26 % hadde sjelden eller ingen kontakt med nær familie, mot 12 % av normalbefolkningen.
- 23 % hadde sjelden eller ingen kontakt med venner eller naboer, mot 16 % av normalbefolkningen.
- 28 % følte seg ofte ensomme før innsettelsen, mot 4 % av normalbefolkningen.

Fangers levekår: opphopning

- Levekårsproblemer hører ofte sammen med hverandre. Mangler man jobb, kan det være at man snart mangler bolig.

Argumenter mot fengselsstraff

- Fengselet fungerer ikke
- Fengselet gjør vondt verre
- Fengselet skaper lite konstruktive/destruktive levevilkår
- Fengselet er illegitimt
- Alternative straffereaksjoner er bedre

Fengselet må legges ned eller begrenses sterkt!

Mathiesen – kan fengsel forsvares?

- Med allmennprevensjon?
- Med individualprevensjon?
- Med annet samfunnsforsvar?
- = «Fengselskritikk type 1»

Hva er et bra fengsel? Hva er et dårlig fengsel?

Liebling – hvordan kan man lage bedre fengsler? MQPL

- Respect
- Humanity
- Staff-prisoner relationships
- Trust
- Support
- Power/authority
- Social relations
- Fairness
- Order
- Safety
- Well-being
- Personal development
- Family contact
- Decency
- Meaning
- Quality of life
- = «Fengselskritikk type 2»

To typer fengselskritikk

- Type 1: En abolusjonistisk, total, (mer eller mindre) anarkistisk.
- Type 2: En reformistisk, delvis, (mer eller mindre) konstruktiv.

Straff: Individ og Stat

- Hobbes: Solitary, poor, nasty, brutish and short.
- Christie: Konflikt som eiendom
- Tankene om straffens begrunnelser og ikke minst analyser av straffen bygger alltid på en antropologi og en statsteori.

Den første treplantingen på skolegården i 1981
1981-2021 40 år